

EPÄLUONNOLLISET SYYT
-BESTSELLERIN
KIRJOITAJALTA

RICHARD SHEPHERD

KUOLEMAN SEITSEMÄN IKÄÄ

WSOY

RICHARD SHEPHERD

KUOLEMAN
SEITSEMÄN
IKÄÄ

Suomentanut Veli-Pekka Ketola

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Samalta kirjoittajalta
Epäluonnolliset syyt

Katkelman William Shakespearen teoksesta
Miten haluatte (WSOY 1950) on suomentanut Paavo Cajander.
Katkelman Marcel Proustin teoksesta *Kadonnutta aikaa etsimässä I* (Otava 1968)
ovat suomentaneet Pirkko Peltonen ja Helvi Nurminen.

Lääketieteellisen tekstin on tarkistanut Riikka Salonen.

Englanninkielinen alkuteos
Seven Ages of Death
Copyright © Dr Richard Shepherd 2021

Suomenkielinen laitos
© Veli-Pekka Ketola ja WSOY 2022
Werner Söderström Osakeyhtiö
ISBN 978-951-0-48781-5
Painettu EU:ssa

Ihmeelliselle perheelleni
kaikesta minulle suomastanne onnesta
ja erityisesti vaimolleni Lindalle,
joka on pelastanut minut niin monessa mielessä.

KIRJOITTAJAN HUOMAUTUS

Ensimmäisessä kirjassani, *Epäluonnolliset syyt*, selitin, miten vaikea minulle oli ollut muuttaa käsittelemissäni tapauksissa esiintyvät nimet ja tunnistettavat yksityiskohdat. Koko työelämäni ajan olen pyrkinyt tarkkuuteen – mutta samalla yrittänyt lievittää jäljelle jääneiden kärsimyksiä. Päätös oli vaikea, mutta lopulta tein nuo muutokset, koska en halunnut kenenkään lukijan tunnistavan kirjassa sukulaistaan ja ehkä odottamatta palaavan synkkiin hetkiin. Sama koskee tätä kirjaa. Niiden henkilöiden nimet, joiden tarina on liian tunnettu salattavaksi, on mainittu. Kaikissa muissa tapauksissa olen muuttanut henkilökohtaisia piirteitä luottamuksellisuuden vuoksi, mutta olen säilyttänyt merkitykselliset seikat. On myös syytä huomata, että tämä kirja käsittelee kuolemaa. Siinä on arkaluonteisia mutta suorasukasia kuvauksia henkilöistä, jotka ovat kuolleet luonnollisista tai epäluonnollisista syistä, olivat he sitten vauvoja tai hyvin vanhoja. Toivon vilpittömästi, ettei tämä järkytä sinua.

Koko maailma
On näyttämö, ja miehet, naiset, kaikki
Siin' esiintyvät; kukin tulee, menee;
Jokaisell' elässään on monta osaa
Täss' seitsenosaisessa näytelmässä.
Ensinnä lapsi syliss' imettäjän
Inuu ja ähky; sitten koulupoika,
Suu irvissä ja kirjat kainalossa,
Ja silmät aamupuhaat, hitaast' astuu
Kuin raakku kouluun; sitten rakastaja
Kuin uuni hohkaa kaihovirsiä
Henttunsa näköpäistä; sitten solttu,
Sadatus suussa, pörröinen kuin karhu,
Halukas riitaan, arka arvostaan,
Tavoittain mainetta, tuot' ilmakuplaa,
Kanuunain suusta; sitten tuomari,
Kukoilla lihotettu pullovatsa,
Katsanto tuima, sievä leikkoparta,
Pää täynnä sääntöjä ja pykälää.
Hän poistuu; kuudes ikäkausi tulee:
Sukissa, halatissa, laiha raukka,
Nenällä lasit, laukku kupeella,
Jalassa nuorten päiväin säästöhousut,
Juur' laajat lanteille jo kuihtuneille;
Matala basso-ääni, muuttuneena
Taas lapsen diskantiks, soi piipittäen
Ja värähdellen. Viime-näytös vihdoin
Ja tämän vaiherikkaan jutun loppu,
On toinen lapsuus, muisto mennyttä.
Ja samoin näkö, maku, hampaat, kaikki.

– *Miten haluatte*, Toinen näytös, Seitsemäs kohtaus,
William Shakespeare

ALKUSANAT

Kun isäni makasi kuolemaisillaan, tartuin hänen käteensä hellästi ja puristin sitä. Hänen vilkasliikkeiset sormensa olivat ohentuneet kovasti ja olivat nyt hyvin hitaat. Tuntui oudolta koskettaa häntä tällä tavoin. Hän oli toiminut minulle molempina vanhempina äitini kuoltua ollessani yhdeksänvuotias. Vaikka rakastin isää syvästi ja minulla oli pitkäjälkaisena lapsena tapana käpertyä hänen syliinsä, en voi sanoa meidän olleen fyysisesti malliperhe. Nyt sain muistutuksen lapsuudestani tuntiessani hänen pehmeän, lämpimän kätensä omassani.

Sodanjälkeisen sukupolvemme ja isiemme sukupolven välillä oli ratkaiseva ero. Ihmiset, joita kasvattivat kuningatar Viktorian aikakaudella nuoria olleet vanhemmat, joihin oli iskenyt ensimmäisen maailmansodan katastrofi, jotka olivat nuorehkoja keskellä maailmanlaajuista lamakautta ja jotka toimivat aktiivisesti toisessa maailmansodassa, olivat tietysti erilaisia kuin meidän kaltaisemme boomerit, sukupolvi, jolla on ollut kaikkea.

Katselin isän kehoa. Hänet oli tuettu tyynyjen varaan. Hänen silmänsä olivat kiinni. Hänen rintakehänsä nousi ja laski. Hitaasti, rytmikkäästi. Tiesin rytmin pysähtyvän pian. Ajattelin tapaa, jolla hän oli toiminut koko elämänsä, miten hänen käyttöksensä oli aina osoittanut hänen humaaniuttaan ja toisten kunnioittamista. Hänen vaiteliasta elämäänsä, hänen pieniä voittojaan. Hänen harrastuksiaan. Hänen tapaansa nauhoittaa musiikkia radiosta ja sitten panna kasetit kirjanpitäjämäisen siistiin järjestykseen. Pidättyvää mutta kiistämätöntä rakkautta, jota hän osoitti soittamalla puhelimella sunnuntaisin ja kirjoittamalla kirjeen joka viikko muutettuumme kotoa. Meitä lähenevää sietämätöntä poissaoloa.

Lausuin hyvästit. Sanoin hänelle, miten loistava isä hän oli ollut ja kuinka ylpeä kauan sitten kuollut äitini olisi ollut hänen meille osoittamastaan huolenpidosta. En kuitenkaan sanonut rakastavani häntä. Hän tiesi sen, ja hänen sukupolvestaan oli mukavampi tietää kuin kuulla se. Ajoin hoivakodilta varmana siitä, etten näkisi häntä enää. Oli aurinkoinen syyskuun päivä. Kiinnitin huomiota Devonin syksyn kauneuteen jopa kyynelten läpi. Annoin niiden virrata. Niinhän me teemme, kun kuolema tempaa rakkaamme pois. Itkemme ja itkemme. Mitä muutakaan voisimme tehdä?

Olin taas Lontoossa, syvällä oikeusjuttujen ja ruumiinavausten maailmassa, veljeni saapuessa Devoniin valvomaan vuoteen äärellä. Kun myöhemmin tuolla viikolla puhelin soi, tiesin jotenkin, kuka se olisi ja millaisia uutisia hän toisi.

Se oli rauhallinen kuolema. Yksinkertainen elämän päättyminen. Totta kai hoivakodin henkilökunta hoiti osansa. Tuskia ei ollut, veljeni oli hänen vierellään. Isäni oli nähnyt meidät kaikki viime päivinä, ja läsnäolomme oli osoittanut hänelle rakkautemme ja vakiintuneen elämämme, jonka hyväksi hän oli tehnyt niin paljon. Hän saattoi ottaa viimeisen askeleensa elämän polulla tarvitsematta murehtia, mitä maailmassa tapahtuisi hänen lähdettyään. Hän oli ateisti, mutta hän aina uskoi, toivoi, liittyvänsä jonain päivänä äitiin seuraan. Hän hyväksyi, että nyt oli tullut hänen hetkensä kuolla. Hän nukahti tynesti pois.

Puhelun jälkeen istuin pöytäni ääressä. Uusi lamaantuneisuus; psyykkinen, fyysinen.

Edessäni oli avoin kansio. Kyse oli murhasta. Kansion kuvissa, jotka oli nyt levitely pöydälleni, näkyi aivan erilainen elämän loppu. Ammattini on tutkia vainajia, ja valtaosassa tapauksista kuolema on tullut liian äkkiä ja harvoin levollisesti. Minun on helppo unohtaa, että isäni rauhaisa lähtö on normaalia.

Päivä isän hautajaisten jälkeen olin takaisin töissä. Selvittelin noita toisenlaisia kuolemia.

Ensinnä lapsi syliss' imettäjän
Inuu ja ähkyy;

1

Koulukirjat kadoksissa, yksi lenkkitosu keittiön pöydän alla, lapset hoilasivat hupilaulua, joka kaikui radioista vieläkin joka puolella Britanniaa, kinasivat sanoista, lauloivat nuotin vierestä mutta kohosivat vääjäämättömään kertosaakeeseen, eväsleivät oli puolittain tehty. Minä taas olin paniikissa ajan kulumisen vuoksi. Oli maanantaiaamu.

Jätin lapset koululle viisi minuuttia myöhemmin kuin tavallisesti. He ryntäsivät portista. Katselin heitä. Pidin autoon laskeutuneesta hiljaisuudesta ja samanaikaisesti ikävöin heidän pitämäänsä melua. Lapset kasvavat niin nopeasti; ensi talvena tarvittaisiin uudet takit. Tyttäreni käännähti äkkiä takaperin. Hän nauroi jollekin, ehkä lauloi edelleen. Nähdessään, etten ollut lähtenyt liikkeelle, hän heilautti kättään niin rajusti ja tunteikkaasti kuin vain lapset osaavat. Poikani katsahti häntä, kääntyi ja lahjoitti minulle vinon virnistyksen. Nostin kättä heiluttaakseni, mutta he olivat tiessään. Jossain soi kello.

Sitten töihin. Laitoin autoradion päälle, ja sieltähän tuli lasten suosikkilaulu. Voi ei. En kuitenkaan sammuttanut radiota. Vaikka olin kuullut laulun ainakin kymmenen kertaa tänä aamuna, se sai minut hymyilemään. Muistin miten lapseni virnistelivät hassusti laaessaan sitä.

Ruumishuoneelle saapuessani näin paikalla jo pari poliisiautoa. Oli aika astua toiseen maailmaani.

Pian joukko rikostutkijoita ja kuolinsyöntutkijan edustaja harhailivat ruumiinavaussalin ulkopuolella haalarit päällä, kumisaappaat edelleen kiiltäen kosteudesta pesun jäljiltä. He eivät oikeastaan

odottaneet minua, he vain eivät halunneet mennä sisään. En minäkään, vaikka kuolema on minulle elämää. Jokainen inhoaa kuolleen vauvan näkemistä.

Esitämme maailman nuorille hyväntahtoisena pukemalla heidät hempeisiin pastelliväreihin. Suojelemme heitä elämän kovuudelta ja kylmyydeltä ympäröimällä heidät pehmeydellä: villapeitteillä, pehmoleluilla, mukavilla vaatteilla. Kaikki tuo riisutaan täällä pois. Siis pä kun astuimme sisään ja näimme kovalla pinnalla makaavan vauvan, joka näytti hyvin pieneltä pöytään, kärryihin ja jääkaappeihin verrattuna, ja pulloposket ja pikkuiset sormet tuossa koruttomassa, kiiltävässä, metallisessa ympäristössä... jopa valmistautuneelta kestää hetki suhtautua näkymään järkevästi.

Hetki meni nopeasti ohi. Sitten rikostutkijat asettuivat hiljaa paikoilleen kärryjen ympärille.

Rikoskomisarion katse suuntautui vauvasta pehmoleluun, jonka henkilökunta oli pannut sivuun. Pojan kärsivät vanhemmat olivat jättäneet sen hautajaisuhriksi, kaveriksi, jota poika voisi rakastaa ja joka suojelisi häntä uudessa, oudossa paikassa. Epäilemättä pojan mukana haudattaisiin muitakin leluja. Ihmiset ovat tehneet tällaisia uhreja kautta historian, mutta kauhtunut teddykarhu on puhuvampi kuin kaikki Tutankhamonin haudan kulta.

”Oletteko kunnossa, pomo?” yksi rikostutkijoista sanoi rikoskomisariolle. Naisen suupieltä nyki. Hän nyökkäsi.

”Olemme täällä tehdäksemme työmme tämän lapsen hyväksi, olemme täällä myötätunnon ja tieteellisten havaintojen hengessä”, aloitin. Vakaalla äänellä. Toivoin kuulostavani tarpeeksi reippaalta, ettei kyyneleitä uhkaisi valua ruumiinavaussalin koskemattomille pinnoille. Täällä *ei ole* sijaa tunteille. Mihin muuten päädyttäisiin?

Rikoskomisario nielaisi: ”Vanhemmat...”

”Pomo sai lapsen viime vuonna”, hänen kollegansa selitti. Hän yritti pyytää anteeksi naisen suurta surua, mutta anteeksipyyntö ei ollut tarpeen.

”Minulla on kaksi lasta, ja on hyvin vaikea olla ajattelematta heitä, kun ruumiinavaussalissa makaa lapsi”, sanoin. ”Mutta teidän lapsenne on turvassa ja terveenä, ja parasta, mitä voimme tehdä, tuota” – selasin muistiinpanojani – ”Fergussonin, Fergusson Bellin, vanhempien hyväksi, on selvittää, miksi hän kuoli.”

Rikoskomisario nyökkäsi vakavana ja tarkasteli Fergussonin ruumista.

Lapsi oli kuuden kuukauden ikäinen.

”Pulleat pienet posket”, nuorempi rikostutkija sanoi.

”Joo, potra poika”, kuolinsyöntutkijan edustaja myönsi. ”Katso vaikka tuota masua.”

”Hän on aika iso kuusikuiseksi”, säästin. ”Mutta hänen käsivartensa ja jalkansa voivat olla hieman turvonneet, ja mitä vatsaan tulee...”

Asetin pari sormea pojan vatsalle ja napautin. Jokainen kuuli pientä rumpua muistuttavan äänen. Vaihdoin paikkaa ja napautin uudelleen. Ja uudelleen. Ja vielä kerran. Joka kerta rummun kumahdus.

”Kaasua”, selitin. ”Ei mitään kiinteää. Kun nyt katson pojan kasvoja, ne eivät ole ihan sellaiset kuin pitäisi.”

”Kuinka niin eivät, tohtori?”

En osannut sanoa tarkasti, miksi eivät.

”Ehkä nekin ovat turvonneet.”

Valokuvasimme vauvan ja sitten riisuimme vaatteet, joita elvyttämistä yrittäneet ensihoitajat eivät olleet poistaneet. Toimimme varoen, sillä vanhemmat pyytävät usein palauttamaan vaatteet, jotka yllään heidän lapsensa oli kuollut.

Sitten riisuin vaipan.

”Voi luoja!” rikostarkastaja haukkoi henkeä.

”Mikä näky!” kuolinsyöntutkijan edustaja sanoi.

”Törkeää!” rikostutkija mutisi.

Olin näyttänyt vuosien mittaan monille poliiseille kammottavia haavoja – jotka oli tehty kaikenlaisilla aseilla kaikenlaisista syistä sokeasta intohimosta pahaan virheeseen, mutta ne ovat harvoin

herättäneet tällaisia huudahduksia. Entä mikä oli aiheuttanut tuollaisen reaktion tänään?

Vaippaihottuma.

Se ulottui vauvan vatsasta reisiin, ja suuri osa ihosta oli vereslihalla ja punaista. Kuvaaja otti valokuvia sanomatta mitään. Rikostutkijat sitä vastoin eivät kysyneet lopettamaan puhumista.

”Eihän tuohon tarvita muuta kuin voiteen levittämistä. Miksei kukaan vaivautunut edes siihen?” rikoskomisario kyseli.

”Ei käy syyksi”, kuolinsyöntutkijan edustaja vahvisti.

”Tarkoitan että se on ihan helppoa. Se ei maksa paljon mitään... ja kuivuu hetkessä.”

”Muistiinpanoissa lukee, että vauva itki paljon ennen kuin kuoli...”, rikostutkija luennoi.

”Kuinka kauan?” kysyin.

”Tuota... kolme viikkoa.”

”Kolme viikkoa!” rikoskomisario henkäisi. ”Hän siis itki kolme viikkoa!”

Sanoin: ”Kukaan ei ole koskaan kuollut vaippaihottumaan. Mutta se saattaisi selittää suolessa olleen kaasun. Jos poika oli tuskissaan ja itki koko ajan, hän oli nälissään ja nieli paljon ilmaa... toisaalta saatan löytää jonkin muun syyn siihen, että hän on täynnä kaasua.”

Rikostutkija sanoi: ”Sairaalassa ehdotettiin, että kuolinsyö oli kätkytkuolema.”

Saattoi ollakin. Lapsilla on suurempi todennäköisyys kuolla laiminlyöntiin yllättäen, ilman selvää syytä, ja minusta tuollainen vaippaihottuma oli laiminlyönnin osoitus. Vaipan tila voi olla erinomainen merkki: olen ikäväkseni löytänyt vauvan suolistosta käärepaperia sen takia, että vauva on nälkäänsä syönyt oman vaippansa.

Laiminlyöntiin on monia syitä, osa niistä monisäikeisiä. Kunpa minulle olisi annettu tästä tapauksesta hiukan enemmän tietoja, kunpa olisi kerrottu jotain vanhemmista tai oloista, mutta tietoja oli hyvin niukasti, kuten tässä vaiheessa yleensä.

”Kävittekö te kotona?” kysyin rikostutkijalta.

”Joo, ei kovin miellyttävä homma.”

”Ja?”

”Ja ei mitään. Kiva pikku rivari. Ei huonossa kunnossa. Keski-
luokkaista seutua.”

”Mutta oliko talo kaoottinen?” Ei sillä että meidän talomme olisi ollut huippusiisti silloin, kun meillä oli vauvoja. Mutta esimerkiksi juoppojen kodeissa vallitsee tunnusomainen kaaos. Pölyttyneet kuntoiluvälineet kilpailevat tilasta hylättyjen lelujen, vaippapussien, pyykkikasojen ja monien, monien pullojen kanssa.

”Eipä ollut. Hyvin siisti.”

”Eikö viinaa tai huumeita?”

”Niitä ei näkynyt, ja totta puhuen en usko siitä olevan kyse. Vauva lakkasi itkemästä, he laittoivat hänet vuoteeseen, äiti palasi tunnin päästä ja löysi vauvan kuolleena. Soitti ambulanssin, mutta se oli myöhäistä. Enempää me emme tiedä.”

”Onko vanhemmilla työpaikka?”

”Jep... äiti on sihteeri tai hallintojohtaja tai jotain sellaista ja isä on... taitaa olla lääkäri.”

”Vai lääkäri?” rikoskomisario sanoi. ”*Lääkäri!* Kuinka hän on antanut pojallaan olla tuollainen vaippaihottuma?”

”No, lääkärit eivät aina ole parhaita vanhempia”, pistin väliin yrittäen olla pohtimatta sitä enempää tutkiessani Fergussonia.

”En tykännyt isästä, kun haastattelin häntä”, rikostutkija tokaisi. ”Sanoisin, että hän oli... vihamielinen.”

Kuolinsyöntutkijan edustaja selitti: ”Ei tuo osoita mitään. Ihmiset käyttäytyvät omituisesti tragedian hetkellä, ja sitten poliisi tulee esittämään kysymyksiä, jotka kuulostavat siltä, että kaikki on heidän syytään.”

Rikostutkija katsahti häntä ja sanoi: ”Joskus se onkin heidän syytään.”

Tarkastelin Fergussonia huolellisesti löytääkseni merkkejä huonosta kohtelusta tai muista laiminlyönneistä, mutta niitä ei näkynyt.

Ei mustelmia, ei palovammoja, ei haavoja eikä naarmuja, vain jälkiä ensihoitajien ponnistelusta. Vaippaihottumaa ja turvonnutta vatsaa lukuun ottamatta ruumiissa oli vain yksi huomionarvoinen piirre. Kalpeus. Ihmiset kuvaavat kasvoja, ehkä šokin jälkeen, ”kuolonkalpeiksi”, mutta kuolema ei välttämättä tee vainajaa paljon elävää valkoisemmaksi. Fergusson taas oli selvästi kalpea.

Kun tuli avausviillon aika, kaikki vaikenivat ja rikoskomisario katsoi muualle. Kuten tavallista, selostin heille biologiaa. Ihmiskeho on todella kiehtova, kunhan pystyy työntämään inhon tunteet sivuun. Yritän saada kauhistuneet katsojat vakuuttuneiksi tästä. En aina onnistu.

Tein viillon, jota sovelletaan varsinkin vauvoihin ja pikkulapsiin: Tavanomaisen Y-viillon sijasta käytetään T-viiltoa, jossa yläviilto kulkee vaakasuorassa rintakehän poikki, jottei kaulan lähellekään tule ompeleita. Kaikki viillot tehdään niin, ettei aiheutettaisi tarpeetonta tuskaa vanhemmille, jotka pyytävät saada nähdä ruumiin. Koskaan ei siis ole syytä vältellä ruumista ruumiinavauksen jälkeen. Muistamasi lähimmäinen jaksaa odottaa sinua.

Tällä kertaa tein viillon niin nopeasti, että rikoskomisario ehti tuskin henkäistä. Sitten paljastin keuhkot. Näin nestettä, joka täytti suuren osan rintaontelosta. Nestettä oli niin paljon, että toinen keuhko oli osittain painunut kasaan. Otin näytteen.

”Tuohonko hän kuoli? Kasaan painuneeseen keuhkoon?” Rikoskomisario alkoi jo näyttää enemmän lumoutuneelta kuin huonovointiselta.

”Tuskin. Näin kävi varmaan siksi, että rintakehässä ei yksinkertaisesti ollut tilaa keuhkolle tämän nesteen takia. Ja nesteestä selviää vain se, että sydän hiljalleen petti. Mutta ei syytä.”

”Hiljalleenko? Sittenhän kyse ei voi olla kätkytkuolemasta”, rikostutkija sanoi. Muut nyökkäsivät.

”En voi olla vielä varma”, rauhoittelin. Itse asiassa kätkytkuolemassa mikään ei ole varmaa. Voidaan vain poissulkea kaikki muu.

Avasin muun osan ruumiista, ja näin rikoskomisariota vilkaistesani, että hän oli sulkenut silmänsä.

”Yrittäkää nähdä tämä pieni ruumis ihmeenä, joka se on”, kehotin.

Fergusson oli kuollut kuusikuisena syystä, jota emme vielä ymmärtäneet, mutta jokainen syntynyt lapsi, vaikka hän olisi elänyt vain lyhyen aikaa, on luonnon häkellyttävä mestariteos. Jo pääseminen lähtökuoppiin on vaarallista. Paljon ennen elämän alkua vanhempien siittiö- ja munasolut muodostuvat esisolusta hämmästyttävässä prosessissa nimeltä meioosi. Hämmästyttävä siksi, että siittiö- ja munasolut eivät ole esisolujensa suoria kopioita. Meioosin tarkoituksena on puolittaa siittiö- ja munasolujen kromosomimäärä niin, että niiden yhdistelmästä toivottavasti syntyy yksi kokonaisuus. Meioosiin kuuluu ylimääräinen, melko vaarallinen prosessi, tekijäinvaihdunta. Sen aikana pareja muodostaneiden kromosomien DNA sekoittuu. Vähän kuin taiteilija on levittänyt kankaalle värejä. Sitten sivellin siirtyy palettiin, pyörähtelee ja tuottaa täysin uusia värejä. Tämä on ainutlaatuinen osuus. Sen jälkeen naisen munasolujen DNA ei ole täsmälleen samanlainen kuin hänen äidillään. Sukupolvien erot on luotu paljon ennen kuin DNA sekoittuu vielä kerran – siittiön ja munasolun kohdatessa.

Siveltimen pyörittäminen monen värin paletissa on sekä kaudista että mahdollisesti sekavaa, joten elintärkeässä tekijäinvaihdunnassa syntyy monesti kromosomien poikkeavuutta. Naisissa tämä tapahtuma, joka vaikuttaa suuresti tulevaan lapseen, sattuu paljon ennen kyseisen lapsen hedelmöitymistä. Tekijät vaihtuvat jo silloin, kun tuleva äiti on vielä oman äitinsä kohdussa, isoäidin raskauden alkuviikkoina. Lienee vaikea uskoa, että isoäidin elämän tapahtumat voivat näin suuresti vaikuttaa hänen kohdussaan olevan sikiön munasarjoihin. Ympäristö- ja fyysisten tekijöiden vaikutuksesta meioosiin kiistellään paljon, mutta jos joku väittää esimerkiksi Tšernobylin katastrofin vuodelta 1986 mahdollisesti vaikuttavan kahden sukupolven päähän, tätä ideaa ei kannattane hylätä.

Siittiösolun hedelmöitettyä munasolun käynnistyy tapahtuma, jota voi aineenvaihdunnallisesti verrata ydinräjähdykseen. Hedelmöittymisen hetkellä – kun kummankin vanhemman DNA:n ”puolikkaat” yhdistyvät – alkaa nopea jakautuminen ja kehittyminen, jota voi täydellä syyllä sanoa ällistyttäväksi. Kyse on nyt mitoosista, jossa solut jakautuvat toistensa täsmällisiksi kopioiksi, eikä sekoittumisesta, jota tarvitaan siittiö- ja munasolun tuottamisessa.

Tämä tavaton nopeus merkitsee toisaalta sitä, että mitoosikin on vaarallinen vaihe, jossa tapahtuneet virheet voivat johtaa elämän päättymiseen paljon ennen kuin se on alkanut. Perinnöllisillä sairauksilla – joita vauvalla on syntyessään – on monia syitä.

Esinnä voidaan mainita ulkoiset tekijät. Ne voivat olla fyysisiä, kuten kehittyvää sikiötä suojaavan sikiöveden puuttuminen, jolloin kehon osat puristuvat kasaan ja pysyvät sellaisina. Äiti (ja ehkä jopa isoäiti) saattaa jäädä alttiiksi säteilylle, elohopealle tai muulle vaaralle tai äiti itse saattaa altistaa lapsensa alkoholin kaltaisille aineille. Myös virukset ovat merkittävä ulkoinen uhka. Esimerkiksi vuoden 1918 espanjantautipandemia surmasi 50–100 miljoonaa ihmistä eri puolilla maailmaa ja iski etenkin nuoriin. Yhdysvalloissa noin kolmasosa raskaana olevista tai lapsensaanti-ikäisistä naisista sai tartunnan. Yhdysvalloissa tehdyt pitkäaikaiset terveystutkimukset lapsilla, jotka olivat kohdussa äidin saadessa taudin, ovat osoittaneet, että näillä lapsilla saattoi olla terveysongelmia monta vuotta jälkeenpäin. Jos äiti sairastui tautiin aivan raskauden alussa, hänen lapsellaan oli tavallista suurempi mahdollisuus saada myöhemmin diabetes. Taudin tarttuminen raskauden alku- tai keskivaiheilla suurensi merkittävästi lapsen todennäköisyyttä saada sydänsairaus myöhemmin elämässään, jopa vanhana. Raskauden lopulla sairastettu tauti taas merkitsi sitä, että lapsella saattoi olla suurempi taipumus saada munuaistauteja myöhäisikäisena. Espanjantautia aiheuttavan influenssaviruksen on oletettu aiheuttaneen sikiössä rasisustilan, ja yksi teoria – yksi monista – väittää, että tällaisessa

rasitustilassa veri ei virtaakaan sikiön keskeisiin elimiin vaan aivoihin niiden suojaamiseksi. Tämä suurentaa todennäköisyyttä jäädä eloon, mutta tietyissä elimissä voi ilmetä häiriöitä 50–60 vuotta myöhemmin tai senkin jälkeen. Eri elimet kehittyvät raskauden aikana eri aikoina, minkä vuoksi on merkitystä, millä kolmanneksella äiti sai espanjantaudin.

Sinua saattaa huolestuttaa, voisiko äskettäisellä pandemialla olla samankaltaisia vaikutuksia. Kenties koronavirus ei mitenkään heikennä pitkäaikaista terveyttä lapsissa, jotka on hedelmöitetty ja jotka ovat olleet kohdussa tänä aikana. Espanjantauti vaikutti suuresti nuoriin, kun taas koronavirus iskee yleensä vanhoihin. Vastaus löytynee pitkäaikaisista tutkimuksista, mutta en valitettavasti tule olemaan lukemassa niitä.

Toinen, yhtä valitettava syy synnynnäisiin sairauksiin on perityissä geeneissä. Niiden seurauksia ei välttämättä huomata heti syntymän jälkeen, koska joidenkin geenien vaikutus jää piiloon moneksi vuodeksi ja aiheuttaa vasta sitten sairauden tai kuoleman. Useimmat sairaudet käyvät ilmi ensimmäisinä elinvuosina, mutta esimerkiksi Huntingtonin tauti voi olla lepotilassa 40, 50 tai jopa 60 vuotta.

Geenivirheet ovat synnynnäisten ongelmien kolmas ja yleisin syy. Niitä saattaa syntyä siittiösolujen kehittyessä (tämä prosessi on voinut tapahtua vasta muutamaa viikkoa aiemmin) tai munasolujen kehittyessä (tämä prosessi on tapahtunut kauan sitten isoäidin kohdussa). Jokin voi mennä vikaan solujen nopeasti jakautuessa hedelmöittymisen jälkeen. Jos virheitä tapahtuu raskauden aikana, niitä tulee todennäköisimmin neljällä ensimmäisellä viikolla. Elimet ovat niin lähellä toisiaan ja niiden kehittyminen on niin toisistaan riippuvaista, että tässä vaiheessa tapahtuva virhe on monesti kohtalokas. Vaikka keskenmeno ei sattuisi ja sikiö jäisi eloon syntymään saakka, tällaiset virheet voivat aiheuttaa niin pahoja vikoja aivoissa tai sydämessä, että lapsi elää vain lyhyen ajan.

Raskauden loppuvaiheissa tapahtuneet virheet taas voivat aiheuttaa synnynnäisiä vikoja, joita ei huomata heti eikä myöhemminkään. Olen toisinaan löytänyt iäkkään henkilön ruumiinavauksessa synnynnäisiä sydänvikoja, jotka eivät aiheuttaneet kuolemaa tai sairastumista ja joista kukaan ei tiennyt.

Vauvan turvallinen saapuminen tähän maailmaan ei merkitse vaarallisen matkan päättymistä. Syntymästä selvinneillä on edessään elämänsä hyvinkin vaarallisin vuosi. Sen jälkeen vaara kuolla pienee merkittävästi, emmekä tule lähellekään ensimmäisen vuoden vaarallisuutta ennen kuin olemme täyttäneet 55 vuotta. Siinä vaiheessa vahingolliset tavat, vanhenemiseen liittyvät sairaudet, onnettomuudet – jotka johtuvat ehkä iän mukanaan tuoman kykyjen heikentymisen unohtamisesta, luonnottomista tapahtumista, kuten saasteista tai murhanhimoisesta puolisoista – alkavat vaatia veronsa.

Katsoessani Fergusson Belliä näin laiminlyönnin merkkejä – joskin kumma kyllä vain vaippaihottumana. Mutta kiinnittäessäni huomion pojan kalpeuteen ja turvonneeseen vatsaan olin melko varma, että oli kyse synnynnäisestä ongelmasta. Voisiko se johtua viruksesta, jonka äiti oli saanut? Jostain viallisesta geenistä? Tai virheestä, joka oli syntynyt hänen solujensa monistuessa kohdussa? Oli syy mikä tahansa, se oli tullut ilmi iässä, jossa vauva yleensä vieroitetaan.

Fergussonin suoli oli pullistunut. Toisen keuhkon kasaan painumisen aiheuttaneen nesteen jäljiltä pojan kaikki kudokset olivat täynnä kuin pesusieni. Se viittasi selvästi sydämen pettämisestä aiheutuneisiin osmoottisiin muutoksiin hänen kuollessaan, joten ehkä kyseessä oli synnynnäinen sydänsairaus.

Mutta ellei kuolema johtunut sydäimestä, mistä sitten?

Nesteen vaikutuksista huolimatta pojan ruumiin sisäpuoli näytti virheettömältä. Häkellyttävä järjestelmä, jonka kehittymiseen oli kulunut yhdeksän kuukautta, mutta jonka täydellistyminen oli vienyt vuosituhansia. Se ihastuttaa minua joka kerta nähdessäni sen. Olen tuhansia kertoja huomannut, miten jokainen elin on oikeassa

ontelossa ja oikeassa asennossa, jokainen elin on tarkoitettu toimimaan oikealla tavalla elävän kehon osana.

Vauvoissa kaunein elin on aivot. Aivot ovat täydellisesti muotoutuneet mutta eivät vielä kiinteät. Aluksi niistä näkyy vain vilahdus niitä peittävän huurrelasia muistuttavan kalvon läpi. Kalvon alla aivot ovat kellanharmaat, osittain läpikuultavat, kiehtovan punaisten verisuonten verkoston peittämät. Päälimmäisenä on aivokuori, joka muistuttaa hienoa vaaleanruskeaa nahkaa mutta on paljon ohuempi. Sitä verrataan joskus pääsiäismunaa peittävään folioon, mutta ”kuori”, ”folio” ja muut vastaavat sanat ovat hieno nimitys kalvolle, joka päällystää aivojen ikiaikaiset vuoret ja laaksot.

Aivokuoren alla lapsen aivot ovat pehmeät ja hyytelömäiset ja muistuttavat saksanpähkinää muodoltaan mutta eivät kooltaan, väriltään tai koostumukseltaan. Sisältä vauvan aivot ovat vaaleat ja muuttuvat valkoisiksi kiinteytyessään, kun myeliini kasvaa hermosolujen ympärille seuraavan 25 vuoden aikana. Hyvin syvällä on lisää harmaata: hautautuneiden apinanaivojen harmaata. Siellä on alue, jonka tietoisuus unohtaa ja joka jatkaa toimintaansa, kun helpommin käytettävistä olevista toiminnoista ei ole hyötyä. Se on luotettava näkymätön ystävä, joka saa sydämen sykkimään, keuhkot hengittämään, immuunijärjestelmän torjumaan tunkeilijoita, hormonit pysymään tasapainossa, silmät räpyttämään... tämä autonominen järjestelmä on äänetön mutta aina touhukas.

Fergussonin aivot näyttivät kauniilta ja ongelmattomilta; oikeastaan kaikki elimet vaikuttivat terveiltä. Lukuun ottamatta ehkä yhtä. Oliko maksa liian suuri? Maksa on suuri elin ja näyttää erityisen suurelta vauvoilla. Se on maanvärinen, syvän punaruskea ja sijaitsee vatsan oikealla puolella ylhäällä mutta on niin suuri, että ulottuu vasemmallekin puolelle. Jokin maksan näennäisesti umpimähkäisessä sijainnissa, leviämisesä muiden elinten päälle, tuo mieleeni ison kissan, joka makailee aurinkoisessa paikassa.

”Tämä voi olla mielenkiintoista”, sanoin rikostutkijoille.

”Jokainen luku on kuin taiten laadittu rikoskertomus.”

DAILY TELEGRAPH

Ison-Britannian tunnetuin patologi ja ylistetyn *Epäluonnolliset syyt* -kirjan kirjoittaja käy läpi ihmisen elämänkaaren arvoituksellisten kuolemantapausten kautta.

Oikeuslääkäri Richard Shepherd on viettänyt elämänsä kuolleiden parissa. Kirjassaan hän kertoo 24:stä itseään ja kollegoitaan askarruttaneesta ruumiinavauksesta, jotka luotaavat ihmiselämää vauva-ajasta vanhuuteen. Oli kuolemansyy sitten murha, sairaus tai onnettomuus, jokaisella ruumiilla on jotain kerrottavaa kuolevaisuudesta, julmuudesta, oikeudenmukaisuudesta sekä elämästä itsestään.

Richard Shepherd on tehnyt uransa aikana yli 23 000 ruumiinavausta ja toiminut todistajana useissa tunnetuissa oikeusjutuissa. *Kuoleman seitsemän ikää* valittiin *Timesin* ja *Sunday Timesin* Vuoden kirjat -listoille.

